

Csíkfalusi emlékeim és a *Miesnapok képei*

A júniusi nap lemenőben. 1993-at írunk. Jobbról házak, balról a patak. Egy asszony kamillavirágot szed, mellette az unokája. Az első kép ebben a faluban. Ez került évek múlva a moldvai fényképeket tartalmazó könyvem, a *Miesnapok képei*¹ borítójára. De akkor ezt még nem tudtam. Kíváncsi voltam, és a kezemben egy akkor nagyon jónak számító Minolta fényképezőgép. Fantasztikus lehetőség. Rögzíthetem, amit látok, és magammal vihetem. Elképesztő, új dimenzió egy fiatal néprajzkutató számára, aki korábban csak jegyzetei és esetleg magnófelvételek nyomán rögzíthette a terepen szerzett élményeit, tapasztalatait. Arra akkor még nem is gondoltam, hogy a képek maguk is képesek mesélni, narratívát létrehozni. Hogy az általuk közvetített információk egységes, beszédes egészé állhatnak össze, mint ahogy a *Miesnapok képei* című könyvem esetében a fotóim összerakása során később ez meg is történt...

Szóval 1993. június vége, technikailag kissé bizonytalanul és kiszámíthatatlanul működő piros Lada, egész napos vezetés Kolozsvárról, a fáradtságon magasan felülemelkedő kíváncsiság, enyhe szorongás: vajon megéri az idő, pénz, energia, az otthon hagyott gyerekek, család, azokat a tapasztalatokat, információkat, amelyeket a gyűjtőút során találok? Hiszen voltak már nagyon rossz kimenetelű gyűjtőútjaim Moldova más tájain... Rendőrőrs, faggatózás, autó átkutatása... Ez a kicsike falu vajon mit rejteget?

Ismeretlen táj, ismeretlen emberek. Ismerős a helyzet. Lassan sötétedik, aludni kellene valahol.

Kedvesen rám köszön egy asszony. Megállok, kérem, hogy fényképezhessem. Mosolyog, behív. Aztán szállást kínál, és szívesen ott is maradok. Később kiderül: több éjszakára is. Körbefényképezhetem a ház és a gazdaság minden zegézugát. Veronika, a háziasszonyom „csak” háziasszony, mint a környék falvainak legtöbb asszonya. A ház körüli tennivalókat látja el, gyakorlatilag egész nap dolgozik. Férjének *szerviccse*, munkahelye van, az meg azért nincs itthon naphosszat. Sokat dolgoznak ezek az emberek, hogy meglegyen a mindennapok szűkös szüksége.

Veronika nagyszerű adatközlőnek bizonyul. Főz, mosogat, rendet rak, seper, ellátja az állatokat és mesél. Én mindenütt a sarkában. Tartom a diktafont, fényképezek... A moldvai csángók életét, hétköznapjait, a *miesnapokat* bemutató fényképes könyvemnek az ő környezete és ő az egyik legfontosabb szereplője.

Főzési gyakorlatát a nyári konyhájában figyelhettem meg, és ebből is tanulmány született.² Türelmesen sorolja az alapanyagokat és a belőlük készülő ennivalókat.

Felkelek regvel, menek ki a dombra, ide a hegyre, gyüttöm azkot a szálátát s ej kicsi céklalevelet (marharépa levele), kapor,

hajmaszár s vágok hajmát s pergelem essze egy helyré mind. Akkor megpergelődik jól, jól. Oszta tötök egy kicsi vizet, még fő egy kicsiddég. Oszta tesztek reva borcsot. Oszta még pergelek külön egy kicsi szálácsinát, úgy mondjuk miük, bulion helyett szálácsinát. S osztá tötöm össze egy helyré mind, még utolján elkeverek egy tojást, s avval felrántom, s az detót jó étel, met detót jó így meleg üdöbe, khiár detót jó.

(Még milyen levestet csinál? – kérdem.)

Még milyent csináljunk, me nincsen miből?! Ilyent csinállok minden két napba. Másik nap osztá még csányunk pityókát, kártofpájot, s melegítsük ezeket a pergeléseket, melyiket látta, evvel tasziccsuk elé. (...) Mindennap telik. Nehez. Mikor könnyebb, mikor nehezebb, menünk elé, s az ételt ki kell keressük, me nem bírunk étel nélkül lenni. Nem bírunk kapálni, ha nem eszünk készített ételt, nem gyözünk kapálni.

Csíkfalura nemcsak Veronika miatt emlékszem vissza szeretettel, hanem a falu hangulata miatt is. Nyitottabbak, barátságosabbak voltak az emberek, mint más moldvai vidékeken. Szívesen álltak szóba, válaszoltak, behívtak, nem zavarta őket a kíváncsiságom, vagy az, ha fényképeztem.

Én pedig végigjártam az utcáit. Találkoztam templomból jövő asszonyokkal, mezőre menő párral, játszó gyerekekkel, patakon sulykoló, kertben kapáló asszonnyal... És fényképezhettem hajviseletet, konyharészleteket, nyári konyhákat és tűzhelyeket, gazdasági udvarokat, kapukat, házakat, kerítéseket, magyar feliratos út menti keresztet... Csík nem volt akkor sem egy régies falu. Szegényessége egyszerűségként hatott inkább. Fényképezéskor nyilván mindig a sajátost, az érdekkest kerestem. Azt, ami számomra szokatlanként a szemembe ötlött, és megragadta a figyelmemet. És ez általában az archaikusabb, az egyedibb, az érdekesebb volt, lett légyen az a viselet, vagy a mindennapok környezete, tárgyai. A Moldvában készített fényképeimen nem – vagy alig – látni a tájat. Mert az Ember, annak élete és szűkebb környezete érdekelt leginkább, azáltal véltem megragadhatónak egy sajátos kultúrát. Csík – és valószínűleg még egy-két másik falu is – ebben az igyekezetemben volt nagy segítségemre. Emberi közelségbe engedett.

Kolozsvár, 2021 februárja

1. Zakariás Erzsébet: *Miesnapok képei / Imagini cotidiane / Everyday Pictures. Moldvai csángó hétköznapok / Viața de zi cu zi a ceangailor din Moldova / Daily life of the Moldavian Csángós 1991–1993.* Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2006.

2. Zakariás Erzsébet: *A moldvai csángók táplálkozókultúrájáról.* In Pozsony Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, 1997. 169–189., valamint második kiadásként lásd Zakariás Erzsébet: *„Édesanyám kicsi korban megtanított...”.* Tanulmányok a hagyományos társadalomra jellemző asszonyi tudás kérdésköréből. Triade Kiadó, Kolozsvár, 2006. 151–180.